

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชน อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ Affecting Factors and Impacted to Preventive Behavior on the Influenza Type A (subtype 2009 H1N1) of the Population in Namon District, Kalasin Province

สัญญา สุปัญญาบุตร พ.บ.

Sanya Supanyabut M.D.

โรงพยาบาลนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

Namon Hospital, Kalasin Province

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชน อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 500 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการศึกษา คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าโคสแควร์ และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ระดับสูงร้อยละ 81.40 มีความรู้ระดับสูง ร้อยละ 90.20 มีทัศนคติระดับปานกลาง ร้อยละ 88.20 มีการปฏิบัติระดับปานกลางร้อยละ 53.40 ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตน คือ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การรับรู้ ความรู้ และทัศนคติ ($p < 0.001$) ส่วนปัจจัยด้าน เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา และประวัติการเจ็บป่วยโรคไข้หวัด ไม่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตน

Abstract

This study aimed to investigate the influencing factors and its impacted to preventive behavior for the influenza, a new 2009 type A (H1N1) of the people in Namon district Kalasin. Created questionnaire were approached to data collection with a group of 500 cases were selected with statistics method. It was applied statistics such as percentage mean, standard deviation, chi square and correlation coefficient of Pearson for data analysis.

The results found that the most samples have got a perceptions about the situation of a flu strains new 2009 type A (H1N1) with high percentage, as 81.40%, they have received much more knowledge of the diseases with high percentage, 90.20%, in attitude aspect with a moderate percentage 88.20% and with regards to practice with a moderate percentage as 53.40%. On basis of the affecting factors with practices were to get information, awareness, knowledge and attitude with statistics significantly at $p < 0.001$. In the other hand the characteristics factors were gender, marital status, education and experiences with flu illness have not significant. In conclusion, the health officers and theirs staff should have an offensive strategy with role and activities to provide information to prevent and control the diseases to the people continually and efficiency.

Keywords: Influenza Type A subtype H1N1, Affecting factors and impacted

บทนำ

ไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นโรคติดเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ที่เริ่มระบาดที่ประเทศเม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา มาตั้งแต่เดือนเมษายน 2552 หรือ ค.ศ.2009 เป็นโรคที่กำลังแพร่ระบาดไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วรวมทั้งในประเทศไทย องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ประกาศระดับการระบาดของเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) อยู่ในระดับ 6 (ระบาดทั่วโลก) เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2552 ถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2553 พบผู้ป่วยยืนยันการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ทั่วโลก จำนวน 94,512 ราย ใน 136 ประเทศ และพบผู้เสียชีวิตแล้ว 429 ราย คิดเป็นอัตราเสียชีวิตประมาณร้อยละ 0.45 ซึ่งยังคงระบาดอย่างต่อเนื่องและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ⁽¹⁾ ผู้ป่วยยืนยันไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) รายแรก ของประเทศไทยเริ่มป่วยระหว่างการเดินทางกลับจากประเทศเม็กซิโก วันที่ 3 กรกฎาคม 2552 ข้อมูล ณ วันที่ 30 มกราคม 2553 พบว่าในระดับประเทศอัตราป่วยรวมเท่ากับ 47 ต่อแสนประชากร มีรายงานผู้เสียชีวิตจำนวน 198 ราย⁽²⁾

มีรายงานผู้ป่วยในทุกจังหวัด จังหวัดที่มีรายงานอัตราป่วยสูงสุดได้แก่ เชียงใหม่ (149 ต่อแสนประชากร) ตราด (149 ต่อแสนประชากร) เชียงราย (118 ต่อแสนประชากร) พะเยา (107 ต่อแสนประชากร) และสงขลา (106 ต่อแสนประชากร)⁽²⁾

ข้อมูลระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2552 จังหวัดกาฬสินธุ์พบผู้ติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ตลอดทั้งปีจำนวน 560 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 56.86 ต่อแสนประชากร มีรายงานผู้เสียชีวิต 2 ราย⁽³⁾ ในส่วนของอำเภอนามน พบผู้ป่วยจำนวน 2 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 5.44 ต่อแสนประชากร ยังไม่พบผู้เสียชีวิต⁽⁴⁾

จากปัญหาการแพร่กระจายของโรคดังกล่าวซึ่งพบได้ทั่วโลก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชน อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้เป็นแนวทางดำเนินงานให้ความรู้

และให้คำแนะนำการสร้างพฤติกรรมป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการรับรู้ความรู้ทัศนคติการปฏิบัติตนตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชนอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ ประชากรเพศชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ใน 5 ตำบลในเขตอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรประมาณ ค่าเฉลี่ย กรณีทราบจำนวนประชากร⁽⁵⁾ ได้จำนวนตัวอย่าง 500 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรศึกษา

การคำนวณขนาดตัวอย่าง

ใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่าง ครั้งนี้ใช้สูตรการประมาณค่าเฉลี่ยดังนี้

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 N \sigma_x^2}{Z_{\alpha/2}^2 \sigma_x^2 + (N-1)d^2}$$

จะได้

$$n = 456$$

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงเก็บข้อมูล 500 คน (เก็บเพิ่ม 10%)

$$N = \text{จำนวนตัวอย่าง } 35,660 \text{ คน}$$

$$Z = \text{ค่ามาตรฐานใต้โค้งปกติที่ความเชื่อมั่น } 95\% \text{ เท่ากับ } 1.96$$

$$D = \text{ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ } 0.01$$

$$\sigma^2 = \text{ค่าความแปรปรวนของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เท่ากับ } 6.83$$

เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านเป็นผู้พิจารณาความสอดคล้องของแบบสอบถามกับนิยามศัพท์และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 คุณภาพของเครื่องมือ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.241-0.521 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.754 ประกอบด้วยเนื้อหา 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ลักษณะทางประชากร มีลักษณะเลือกตอบตามรายการ

ส่วนที่ 2 การรับรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ทราบ ไม่ทราบ

ส่วนที่ 3 ความรู้ จำนวน 20 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด

ส่วนที่ 4 ทักษะคิด จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย กำหนดค่าคะแนน 2, 1 และ 0 ตามลำดับ การแปลผลข้อมูล คือ ทักษะคิดระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 1.34-2.00) ทักษะคิดระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 0.67-1.33) ทักษะคิดระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.66)

ส่วนที่ 5 การปฏิบัติตน จำนวน 12 ข้อ ลักษณะข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ กำหนดค่าคะแนน 2, 1 และ 0 ตามลำดับ

การแปลผลข้อมูล คือ การปฏิบัติระดับสูง (คะแนนเฉลี่ย 1.34-2.00) การปฏิบัติระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 0.67-1.33) การปฏิบัติระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 0.00-0.66) ทดสอบคุณภาพเครื่องมือโดยวิธีการของครอนบาช (Cronbach) หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha)⁽⁶⁾ ได้ค่าความเชื่อมั่นที่สอดคล้องเท่ากับ 0.72

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคสแควร์ และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ศึกษาระหว่างวันที่ 5-13 พฤศจิกายน 2552

ผลการศึกษา

ลักษณะทั่วไปของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 71.40 อายุเฉลี่ย 47.57 ปี ระดับการศึกษาคือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 66.60 (ตารางที่ 1)

ด้านการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) พบว่าส่วนใหญ่มีการรับรู้ระดับสูง ร้อยละ 81.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้สูงสุด คือ ประเทศไทยมีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ร้อยละ 97.40 รองลงมาคือ การล้างมือให้สะอาดสามารถป้องกันการติดต่อของโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ได้ ร้อยละ 97.20 การรับรู้ต่ำสุด คือ อำเภอนามน มีผู้ป่วยร้อยละ 71.20 (ตารางที่ 2,3)

ด้านความรู้เรื่องไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ระดับสูง ร้อยละ 90.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความรู้ที่ตอบถูกต้องมากที่สุด คือ การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงด้วยการกินอาหารที่มีประโยชน์ การออกกำลังกายสม่ำเสมอ สามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้ ร้อยละ 98.40 รองลงมา คือ เชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) สามารถแพร่เชื้อจากคนสู่คนได้ ร้อยละ 98.00 และความรู้ที่ตอบถูกน้อยที่สุด คือ ผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ที่มีอาการไม่รุนแรงสามารถนอนพักรักษาที่บ้านได้ ร้อยละ 60.60 (ตารางที่ 4, 5)

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	143	28.60
หญิง	357	71.40
อายุ (ปี)		
15-25	65	13.00
26-35	62	12.40
36-45	142	28.40
46-55	87	17.40
56 ปีขึ้นไป	144	28.80
Mean = 47.57 S.D. = 12.61		
การศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	15	3.00
ประถมศึกษา	333	66.60
มัธยมศึกษาตอนต้น	56	11.20
มัธยมศึกษาตอนปลาย	70	14.00
อนุปริญญา/เทียบเท่า	19	3.80
ปริญญาตรี/สูงกว่า	7	1.40

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ ของระดับการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)

ระดับการรับรู้	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง (8 – 10 คะแนน)	407	81.40
ระดับปานกลาง (4 – 7 คะแนน)	86	17.20
ระดับต่ำ (0 – 3 คะแนน)	7	1.40
Mean = 8.88 S.D. = 1.66		

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ของการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)

การรับรู้	การรับรู้	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ประเทศไทยมีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)	487	97.40
2. อำเภอนามนมีผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เกิดขึ้น	356	71.20
3. โรงพยาบาลนามนมีความพร้อมในการตรวจรักษาผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)	366	73.20
4. โรงพยาบาลนามนมีวิธีการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)	402	80.40
5. ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)	423	84.60
6. ไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) สามารถติดต่อได้ง่าย	483	96.60

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ของการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) (ต่อ)

การรับรู้	การรับรู้	
	จำนวน	ร้อยละ
7. ไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) สามารถป้องกันได้	476	95.20
8. การสวมหน้ากากอนามัยสามารถป้องกันการติดต่อของโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	484	96.80
9. การล้างมือให้สะอาดสามารถป้องกันการติดต่อของโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	486	97.20
10. เมื่อเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) แล้วมีโอกาสเสียชีวิตได้	479	95.80

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ ของระดับความรู้ เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)

ระดับความรู้	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง (16-20 คะแนน)	451	90.20
ระดับปานกลาง (11-15 คะแนน)	43	8.60
ระดับต่ำ (0-10 คะแนน)	6	1.20
Mean = 17.85 S.D. = 2.30		

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ ของความรู้เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)

ข้อความ	ความรู้	
	ตอบถูก	ร้อยละ
1. เชื้อที่ทำให้เกิดโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) คือ เชื้อไวรัส	471	94.20
2. โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ติดต่อทางการสัมผัสน้ำมูก น้ำลาย	477	95.40
3. เชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) สามารถแพร่เชื้อจากคนสู่คนได้	490	98.00
4. ผู้ป่วยที่เป็นโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) สามารถแพร่เชื้อได้หลังมีอาการไม่เกิน 7 วัน	389	77.80
5. โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ติดต่อโดยการไอจามรดกันโดยตรง	465	93.00
6. โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ติดต่อโดยการที่มีสัมผัสสิ่งของที่ปนเปื้อนเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)	388	77.60
7. การป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ที่สำคัญ คือ การปิดปาก จมูก เวลาไอจาม	478	95.60
8. การใช้มือหยิบอาหารเข้าปากโดยตรงมีโอกาสติดเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	431	86.20
9. โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) มีอาการเหมือนไข้หวัดใหญ่ทั่วไป ได้แก่ ไข้สูง ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก หายใจลำบาก อาเจียน ท้องเสีย	480	96.00

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ ของความรู้เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) (ต่อ)

ข้อคำถาม	ความรู้	
	ตอบถูก	ร้อยละ
10. ผู้ป่วยที่มีอาการสงสัยว่าเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) มักมีอาการคล้ายโรคไข้หวัดใหญ่	473	94.60
11. หากป่วยเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ไม่จำเป็นต้องหยุดงานหรือหยุดเรียน	371	74.20
12. ผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ที่มีอาการไม่รุนแรงสามารถนอนพักรักษาที่บ้านได้	303	60.60
13. คนที่ไปทำงานในพื้นที่ที่มีการระบาดควรพักอยู่บ้านเพื่อสังเกตอาการ 3-7 วัน	450	90.00
14. คนที่อยู่ใกล้ผู้ป่วยระยะทางไม่เกิน 1 เมตรสามารถหายใจเอาเชื้อไวรัสเข้าสู่ร่างกายได้	428	85.60
15. การล้างมือฟอกสบู่ทุกครั้งจะป้องกันหรือลดการติดเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)	484	96.80
16. ผู้ที่มีความเสี่ยงต่อการป่วยด้วยโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) คือ เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้มีโรคประจำตัว สตรีมีครรภ์	417	83.40
17. การไปอยู่ร่วมกันในสถานที่แออัด เช่น โรงภาพยนตร์ เวทีดนตรี มีโอกาสติดเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)	475	95.00
18. การใช้หน้ากากอนามัยสามารถป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	487	97.40
19. การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงด้วยการกินอาหารที่มีประโยชน์ การออกกำลังกายสม่ำเสมอสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	492	98.40
20. การเฝ้าระวังโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ควรเป็นหน้าที่ของทุกคน	476	95.20

ด้านทัศนคติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 88.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทัศนคติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การทำความสะอาดบ้านเรือนให้สะอาดสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้ ($\bar{X} = 1.32$, S.D. = 0.53) รองลงมา คือ การติดตามสถานการณ์ไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถป้องกันโรคดังกล่าวได้ ($\bar{X} = 1.21$, S.D. = 0.99) ทัศนคติต่ำสุด คือ การป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นเรื่องที่ยุ้งยากเกินกว่า

จะปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 0.83$, S.D. = 0.78) (ตารางที่ 6,7)

ด้านการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการปฏิบัติระดับปานกลางร้อยละ 53.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การล้างมือทำความสะอาดด้วยสบู่หลังไอ จาม หรือสั่งน้ำมูก ($\bar{X} = 1.63$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ทานหกลีกล้วย การไปในที่มีคนแออัด ($\bar{X} = 1.56$, S.D. = 1.03) การปฏิบัติต่ำสุด คือ ท่านให้ความร่วมมือในการณรงค์เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ($\bar{X} = 1.16$, S.D. = 0.41) (ตารางที่ 8,9)

ตารางที่ 6 จำนวน ร้อยละ ของระดับทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)

ระดับทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับทัศนคติดี (ค่าเฉลี่ย 1.34-2.00)	50	10.00
ระดับทัศนคติปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 0.67-1.33)	441	88.20
ระดับทัศนคติควรปรับปรุง (ค่าเฉลี่ย 0.00-0.66)	9	1.80
Mean = 1.10 S.D. = 0.23		

ตารางที่ 7 จำนวน ร้อยละ ของทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)

ทัศนคติ	ร้อยละของทัศนคติ			$\bar{X}$	S.D.
	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย		
1. โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นโรคที่เกิดได้เฉพาะผู้ที่มีโรคประจำตัว	40.00	25.60	34.40	1.05	0.86
2. การทำความสะอาดบ้านเรือนให้สะอาดสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	35.60	60.80	3.60	1.32	0.53
3. การออกกำลังกายสม่ำเสมอ กินอาหารครบ 5 หมู่ สามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	21.40	74.80	3.80	1.17	0.47
4. การล้างมือบ่อย ๆ หรือใช้เจลล้างมือ สามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	5.00	92.80	2.20	1.02	0.26
5. การสวมหน้ากากอนามัยสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	7.80	90.40	1.80	1.06	0.30
6. โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นโรคที่มีความรุนแรงถึงเสียชีวิตได้	18.60	78.80	2.60	1.16	0.43
7. การป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นเรื่องที่ยุ้งยากเกินกว่าจะปฏิบัติได้	23.40	36.40	40.20	0.83	0.78
8. ปัจจุบันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) สามารถรักษาหายได้	20.20	77.20	2.60	1.17	0.44
9. การติดตามสถานการณ์ไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขสามารถป้องกันโรคดังกล่าวได้	12.20	86.00	1.80	1.21	0.99
10. การรับประทานอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ และใช้ช้อนกลางสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้	7.60	90.40	2.00	1.05	0.30

ตารางที่ 8 จำนวน ร้อยละ ของระดับพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)

ระดับการปฏิบัติ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการปฏิบัติสูง (ค่าเฉลี่ย 1.34-2.00)	230	46.00
ระดับการปฏิบัติปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 0.67-1.33)	267	53.40
ระดับการปฏิบัติต่ำ (ค่าเฉลี่ย 0.00-0.66)	3	0.60
Mean = 1.35 S.D. = 0.23		

ตารางที่ 9 จำนวน ร้อยละ ของการปฏิบัติตนในการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1)

การปฏิบัติตน	ร้อยละของการปฏิบัติ			$\bar{X}$	S.D.
	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคยปฏิบัติ		
1. ท่านล้างมือทำความสะอาดด้วยสบู่หลัง ไอ จาม หรือสั่งน้ำมูก	64.60	34.00	1.20	1.63	0.50
2. ท่านใส่หน้ากากอนามัยเมื่อป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่	51.00	41.60	7.40	1.43	0.62
3. ท่านใส่หน้ากากอนามัยเมื่อเดินทางไปในสถานที่ที่มีคนจำนวนมาก ๆ	55.40	31.40	13.00	1.42	0.71
4. ท่านหลีกเลี่ยงการไปในที่มีคนแออัด	60.00	33.00	7.00	1.56	1.03
5. ท่านเคยไอ จาม โดยไม่ได้ปิดปาก	47.80	31.20	21.00	1.29	0.92
6. ท่านหยุดพักอยู่ที่บ้านเมื่อมีอาการป่วยเป็นหวัด	33.40	63.40	3.20	1.30	0.52
7. ท่านออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3-5 วัน	57.20	34.20	8.60	1.48	0.65
8. เมื่อพบผู้มีอาการป่วยเป็นไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ท่านแนะนำให้ไปรักษาที่สถานอนามัย	27.20	69.00	3.80	1.23	0.50
9. เมื่อท่านเจ็บป่วยมีไข้ท่านจะไปปรึกษาหรือรักษากับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือแพทย์	17.80	81.80	0.40	1.17	0.38
10. ท่านติดตามสถานการณ์ความรู้เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เมื่อมีการออกข่าวทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน	25.80	73.80	0.40	1.25	0.44
11. เมื่อท่านได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ท่านจะประชาสัมพันธ์ให้เพื่อนบ้านในหมู่บ้านทราบ	26.20	73.40	0.40	1.25	0.44
12. ท่านให้ความร่วมมือในการรณรงค์เรื่องโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	17.80	80.40	1.80	1.16	0.41

ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตน คือ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การรับรู้ ความรู้ และทัศนคติ ($p < 0.001$) ส่วนปัจจัยด้านเพศ สถานภาพสมรส การศึกษา และประวัติการเจ็บป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ไม่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) (ตารางที่ 10)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติกับการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรค พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกที่ขนาดความสัมพันธ์ 0.179 ช่วงความเชื่อมั่น 95% อยู่ระหว่าง 0.091 ถึง 0.264 ในส่วนของด้านการรับรู้และความรู้ มีความสัมพันธ์เชิงผกผันกับการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 10 ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชนอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

ปัจจัย	χ^2	p-value
เพศ	1.397	0.497
สถานภาพสมรส	13.285	0.102
การศึกษา	10.053	0.436
ประวัติการป่วยโรคไข้หวัดใหญ่	5.857	0.439
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	17.019	< 0.001 *

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001

ตารางที่ 11 ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของประชาชนอำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

ปัจจัย	r	95% CI	p-value
การรับรู้	- 0.019	- 0.031 ถึง - 0.007	< 0.001 *
ความรู้	- 0.020	- 0.028 ถึง - 0.001	< 0.001 *
ทัศนคติ	0.179	0.091 ถึง 0.264	< 0.001 *

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001

อภิปรายผล

การศึกษานี้สามารถสรุปประเด็นในการอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) พบว่าส่วนมากมีการรับรู้ระดับสูงร้อยละ 81.40 แต่มีบางข้อที่กลุ่มตัวอย่างยังไม่ทราบ คือ อำเภอนามนมีผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เกิดขึ้น ร้อยละ 71.20 และโรงพยาบาล

นามนมีความพร้อมในการตรวจรักษาผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ร้อยละ 73.20 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าโรงพยาบาลนามนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ครอบคลุม ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องนำมาพิจารณาและทำการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีการรับรู้เกี่ยวกับ

สถานการณ์ของโรคในพื้นที่และทราบถึงความพร้อมของโรงพยาบาลน่าน ในการเตรียมรองรับสถานการณ์ของโรค

2. ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความรู้ระดับสูง ร้อยละ 90.2 สอดคล้องกับการศึกษาของกองสุศึกษา⁽⁷⁾ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ที่พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ระดับดี ร้อยละ 95.40 และอุทัย พาโนมัย⁽⁸⁾ ที่พบว่า ผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียนโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชกระนวน มีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ระดับสูง ร้อยละ 54.97 แต่มีความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกน้อย คือ ผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ที่มีอาการไม่รุนแรงสามารถนอนพักรักษาที่บ้านได้ ร้อยละ 60.60 และ หากป่วยเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ไม่จำเป็นต้องหยุดงานหรือหยุดเรียน ร้อยละ 74.20 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้โรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ (ร้อยละ 95.20) สอดคล้องกับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 96.00) โดยได้รับข้อมูลจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 90.21)

3. ด้านทัศนคติ พบว่า มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 88.20 แตกต่างจากการศึกษาของอุทัย พาโนมัย⁽⁸⁾ ที่พบว่าผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียนโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชกระนวน มีทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ระดับสูง ร้อยละ 62.25 แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่ำสุด คือ การป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) เป็นเรื่องที่ยุ่งยากเกินกว่าจะปฏิบัติได้ ($\bar{x} = 0.83$, S.D. = 0.78) และการล้างมือบ่อยๆ หรือใช้เจลล้างมือสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ได้ ($\bar{x} = 1.02$, S.D. = 0.26) แตกต่างจากความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกต้อง คือ การล้างมือฟอกสบู่ทุกครั้งจะป้องกันหรือลดการติดเชื้อโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ร้อยละ 96.80

ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าได้รับความรู้ผ่านทางสื่อต่าง ๆ แต่ก็ยังคงไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ได้ ดังนั้นหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องหาแนวทางการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนว่าการล้างมือสามารถป้องกันการติดต่อของโรคได้ นอกจากนั้นยังต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนว่าการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ไม่ใช่เรื่องยุ่งยากเกินกว่าที่จะปฏิบัติได้สำหรับประชาชน

4. ด้านการปฏิบัติตน พบว่า มีการปฏิบัติระดับปานกลางร้อยละ 53.40 แตกต่างจากการศึกษาของอุทัย พาโนมัย⁽⁸⁾ ที่พบว่าผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียนโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชกระนวน มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A (2009 H1N1) ระดับสูง ร้อยละ 51.66 แต่สอดคล้องกับทัศนคติที่มีระดับปานกลาง ร้อยละ 88.20 แต่แตกต่างจากความรู้ที่มีระดับสูง ร้อยละ 90.20 ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ระดับสูงเพราะมีการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ แต่การที่กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ว่าเป็นเรื่องยุ่งยากเกินกว่าจะปฏิบัติได้ จึงส่งผลให้มีการปฏิบัติในระดับปานกลางเท่านั้น สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ⁽⁹⁾ ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการปฏิบัติเป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคลแสดงออกมาโดยมีความรู้และทัศนคติเป็นตัวช่วยให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้อง แต่ในการศึกษาค้นคว้าพบว่าการที่กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ระดับสูงแต่ถ้ามีทัศนคติระดับปานกลางก็ส่งผลให้มีการปฏิบัติเพียงระดับปานกลางเช่นกัน

5. ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตน คือ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การรับรู้ ความรู้ และทัศนคติ ($p < 0.001$) ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าการได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการรับทราบสถานการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ในพื้นที่ และมีความรู้ และทัศนคติ เกี่ยวกับโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติ

ต้นเพื่อป้องกันโรค ส่วนปัจจัยด้านเพศ สถานภาพสมรส การศึกษา และประวัติการเจ็บป่วยโรคไข้หวัด ไม่มีผลต่อการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1)

ดังนั้นเจ้าหน้าที่ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ ชนิด A (2009 H1N1) ให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ นพ.พิสิทธิ์ เอื้อวงศ์กุล นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ นพ.สมยศ ศรีจารนัย ที่สนับสนุนให้เกิดงานวิจัยในโรงพยาบาล ชุมชน ดร.วีระศักดิ์ สืบเสาะ ดร.สงครามชัย สีทองดี ดร.จิระศักดิ์ เจริญพันธ์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ปรึกษางานวิจัยและให้ความรู้ด้านงานวิจัย นพ.เศกสรรค์ ชัยสุขสันต์ อายุรแพทย์ รพ.ศูนย์ขอนแก่น ผู้ให้ข้อคิดและความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลนามนทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

1. ประเสริฐ ทองเจริญ. ระบาดบันลือโลก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรสมัย (1999); 2553.
2. ดาริกา กิ่งเนตร, วรยา เหลืองอ่อน, อัจฉรา วรารักษ์, บรรณาธิการ. คู่มือการปฏิบัติงานป้องกันควบคุมโรคไข้หวัดใหญ่ใหญ่ (H₁N₁) 2009 สำหรับบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพยาบาล องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2553 หน้า 20.
3. งานระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2552. เข้าถึงได้จาก รายงานระบาดวิทยา สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์.
4. รายงานระบาดวิทยาโรงพยาบาลนามน ปี 2552. เข้าถึงได้จาก รายงานระบาดวิทยา SRRT โรงพยาบาลนามน.
5. อรุณจิรวัฒน์กุล. ชีวิตดีดีสำหรับงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา; 2551.
6. วีระศักดิ์ สืบเสาะ. การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวิจัย. เอกสารประกอบการสอนวิชาหลักการวิจัยทางสาธารณสุขศาสตร์. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2551.
7. กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ผลการสำรวจความรู้และพฤติกรรม การป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ 2009 สายพันธุ์ใหม่ H1N1 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ระหว่างวันที่ 17-18 กันยายน 2552: ม.ป.ท.; 2552. หน้า 1-7.
8. อุทัย พาโนมัย. พฤติกรรมการป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 ของผู้ป่วยเบาหวานที่ขึ้นทะเบียน โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชกระนวน จังหวัดขอนแก่น. การศึกษาค้นคว้าอิสระทางสาธารณสุข ปริญญาสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2553.
9. ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช; 2526.